

Antifons anden tetralogi

Taler

Antifon fra Athen
Taleskriver

Omstændigheder

Skyldsspørgsmålet i en sag om uagtsomt manddrab skal afgøres.

A. Anklage

(1) Når der hersker enighed om kendsgerningerne i en retssag, er dommen fastsat af loven og folkeforsamlingen, der suverænt bestemmer over statens styrelse. Rejses der derimod tvivl om noget punkt i sagen, er det jeres pligt, borgere, at træffe afgørelsen. Jeg regner imidlertid med, at anklagede ikke engang vil komme med indvendinger mod min erklæring om, at min søn i gymnasiet) blev ramt i siden af et spyd, som denne unge mand kastede, og at han døde på stedet.

Jeg anklager ikke den unge mand for overlagt mord, men for uagtsomt manddrab, (2) skønt den ulykke, som han mod sin vilje påførte mig, ikke er mindre, end hvis han havde handlet med fuldt overlæg. [For den angst), han har fremkaldt, rammer ikke den dræbte, men de efterladte.] Jeg beder jer vise medlidenhed med et forældrepar, der har mistet deres eneste barn, og beklage den dræbtes alt for tidlige bortgang ved at formene morderen adgang til de steder, loven nævner, og ikke tåle, at hele landet besmittes af dette menneske.

B. Forsvar

(1) Det er omsider gået op for mig, at nød og ulykke formår at tvinge tilbageholdende mennesker til at føre proces og sagtmødige mennesker til en dristighed i ord og handling, som strider mod deres karakter. Hvis jeg da ikke tager meget fejl, har jeg ingen anlæg i den retning og ønsker heller ikke at have det. Men jeg er alligevel ved skæbnens ugunst og på trods af mit sindelag blevet tvunget til at forsvare mig i en sag, som jeg selv kun med møje forstod til bunds, og som jeg har endnu sværere ved at få forklaret jer. (2) Den hårde nødvendighed tvinger mig dog til at forlade mig på jeres medlidenhed, mine

herrer dommere, og hvis min tale skulle forekomme jer mere subtil end dem, I er vant til at høre, beder jeg jer om ikke at lade jer forlede af de ulykkelige omstændigheder, jeg har omtalt, til at affærdige mit forsvar og lade jeres personlige indtryk være mere afgørende for dommen end sandheden. For en dygtig taler kan udnytte det indtryk, I får af kendsgerningerne, hvorimod sandheden gavner den, der i sine handlinger respekterer loven og Guderne.

(3)Jeg gav min søn den mest samfundsnyttige opdragelse i den tro, at det ville blive til gavn for os begge. Det er imidlertid gået stik mod forventning. For skønt den unge mand hverken opførte sig ondsindet eller uansvarligt, men blot øvede sig i at kaste med spyd sammen med sine jævnaldrende i gymnasiet, kom han til at ramme et andet menneske. Man kan dog ikke påstå, at han slog nogen ihjel, hvis man skal bedømme hans handling ærligt. Nej, han blev anklaget uden at han kunne gøre for det, fordi et andet menneske styrtede sig i ulykke. (4) Hvis spyddet havde såret drengen, fordi det var kastet uden for den afstukne bane, havde der ikke været nogen diskussion om, at vi var drabsmænd). Da det imidlertid var drengen selv, der løb ind i skudlinjen og stillede sig foran spyddet, blev resultatet, at den unge mand hindredes i at ramme målet, at drengen blev truffet, fordi han løb ind foran spyddet, og at han udsatte os for en uberettiget anklage. (5)Eftersom drengen blev truffet, fordi han løb i vejen, er det uretfærdigt at anklage den unge mand, som jo ikke ramte nogen af dem, der holdt sig væk fra målet; og når I er klar over, at drengen ikke stod stille, da han blev ramt, men af egen fri vilje løb ind i skudlinjen, bliver det endnu mere indlysende, at drengens død skyldes hans egen fejltagelse. For havde han holdt sig i ro uden at løbe over banen, ville han ikke være blevet ramt.

(6)Når begge parter er enige om, at drabet ikke blev begået med vilje, må den af dem, der har ansvaret for fejlen, regnes for drabsmanden. For man bærer ansvaret for en utilsigtet handling, hvis ens planer mislykkes, på samme måde som man må tage følgerne, hvis man med fuldt overlæg udfører en handling eller løber en risiko:

(7)Den unge mand gjorde sig ikke skyldig i nogen fejl over for noget menneske. Han trænede ikke på trods af et forbud, men efter ordre. Han kastede ikke med spyd blandt dem, der gjorde gymnastik, men blandt dem, der øvede sig i spydkast, og at han traf drengen, skyldes ikke, at han ramte ved siden af målet og skød på dem, der holdt sig på afstand. Nej, alt blev udført korrekt efter planen. Ingen af hans handlinger var utilsigtet, men en uforudset hændelse hindrede

ham i at ramme målet. (8) Drengen fik derimod lyst til at løbe frem, men da han gik fejl af det sted, hvor han kunne være løbet over uden at blive ramt, skete ulykken mod hans vilje. Da han selv er blevet et offer for den fejl, han ufrivilligt begik, bærer han skylden for sin egen ulykke; han har hævnnet sig på sig selv for den fejl, han gjorde, og han har fået sin straf. Vi glædede os ikke over det; vi ønskede det heller ikke; vi viste tværtimod medfølelse, og vi tog del i sorgen. Da fejlen må tilskrives drengen, er det ikke os, men ham, der har ansvaret for handlingen, og følgerne af den har ramt gerningsmanden selv, der med rette er blevet straffet på stedet for sin fejltagelse, medens vi er fri for skyld.

(9) Vi frifindes også af den lov, som modparten påberåber sig, når han anklager mig for manddrab, den lov, der forbyder at dræbe noget menneske, det være sig med rette eller med urette. For den dræbtes egen fejltagelse frifinder den unge mand endog for uagtsomt manddrab, og da anklageren heller ikke beskylder ham for overlagt mord, frifindes han for begge anklager: Uagtsomt manddrab og overlagt mord.

(10) Når både kendsgerningerne og den lov, anklagen bygger på, taler for frifindelse, kan heller ikke vor øvrige adfærd berettige, at vi skønnes værdige til så hård en straf. Det vil jo være en krænkelse af Guderne, hvis den unge mand må bøde for en fejltagelse, som han ikke har ansvaret for, og min ulykke vil være mange gange større end hans, skønt jeg er lige så uskyldig som han. Tabet af min søn vil forpeste mine sidste år, og min barnløshed vil lægge mig levende i graven). (11) Hav medlidenhed med den uforskyldte ulykke, der har ramt denne purk, og det uventede slag, der har ramt mig gamle elendige mand. Gør os ikke ulykkelige ved at kende os skyldige, men vis jert fromme sindelag ved at frifinde os. For den døde, der blev et offer for ulykken, er ikke uhævnet, og det er ikke retfærdigt, at vi sammen med anklagerne skal bøde for deres fejltagelser. (12) Vis respekt for loven og Guderne i denne sag. Frifind os i fromhedens og retfærdighedens navn, og lad ikke ulykken i utide ramme to arme mennesker, fader og søn.

C. Replik

(1) Min modpart forekommer mig at være et levende bevis på, at nøden tvinger alle til ord og handlinger, der strider mod deres karakter. For skønt skamløshed og frækhed tidligere lå ham fjernt, er han nu af selve ulykken blevet tvunget til at fremsætte påstande, som jeg ikke havde ventet nogen sinde at høre fra hans side.

(2)Jeg havde i min store enfoldighed ikke engang forestillet mig, at han ville tage til genmæle; ellers ville jeg ikke have spildt halvdelen af den tid, der er tilmålt anklageren, ved at nøjes med een tale i stedet for to. Min modpart ville heller ikke uden denne frækhed have sikret sig en position, der er dobbelt så god som min: Han har brugt sin ene tale til at forsvare sig mod min tale, og han kan uimodsagt fremføre sine egne anklagepunkter.(3) Når hans tale har skaffet ham et så stort forspring frem for os, og hans handlemåde et endnu større, er det en krænkelse af Guderne, at han ustandseligt beder jer om at billige hans forsvar. Derimod er det alvor og ikke bare talemåder, når jeg appellerer til jeres medlidenhed. Jeg har jo ikke gjort noget forkert, men har tværtimod lidt en ond og hård skæbne, og rammes nu af en endnu større ulykke. Jeg beder derfor jer mine herrer, I, der straffer ugudelighed og belønner gudfrygtighed, om ikke at lade jer overbevise af hans perfide og spidsfindige argumentation, der modsiges af kendsgerningerne, og stemple den sandfærdige fremstilling af begivenhederne som løgn. (4)For hans spidsfindigheder er mere overbevisende end sande, hvorimod min sandfærdige fremstilling vil være mere ligefrem og ukunstlet. Min tillid til retfærdigheden får mig til at se overlegent på hans forsvar, men min frygt for skæbnens hårdhed får mig til at ræddes for, at jeg ikke blot skal miste min søn, men også blive vidne til, at I oven i købet dømmes ham skyldig i drab.

(5)Så vidt er anklagede gået i sin frækhed og skamløshed, at han hævder, at den, der ramte og dræbte drengen, hverken sårede ham eller forvoldte hans død. Nej, han påstår, at den, der hverken rørte spyddet eller tænkte på at kaste det, selv fæstnede det - ikke i jorden, ej heller i noget andet menneske - men i sit eget legeme! Hvis jeg hævdede, at anklagede havde myrdet drengen med fulde overlæg, tror jeg, at det ville lyde mere overbevisende end min modparts påstand om, at den unge mand hverken ramte drengen eller slog ham ihjel. (6)Drengen havde netop i samme øjeblik fået ordre af læreren til at samle spyddene op for dem, der trænede. Når han blev ramt af den unge mands fjendtlige kast, skyldes det spydkasterens ulydighed, og han omkom ynkeligt, skønt han ikke på nogen måde havde forset sig mod noget menneske. Den unge mand forstod ikke, at det var tid til at samle spyddene op, og han blev ikke hindret i at ramme målet. Nej, hans spyd traf - til min bitre sorg. Ganske vist dræbte han ikke drengen med vilje, men det ville trods alt være rigtigere at sige, at det var med vilje, end at han slet ikke ramte drengen eller dræbte ham.

(7)Uanset om drabet er overlagt eller uagtsomt, har de ihvert fald dræbt min søn. Alligevel nægter de pure at have dræbt ham og påstår, at de heller ikke kan

rammes af den lov, der forbyder at dræbe noget menneske, det være sig med rette eller med urette. Men hvem kan med større ret siges at have begået mordet? Kan man give tilskuerne eller drengenes ledsagere) skylden? Nej, dem tænker ingen på at anklage. Det er jo hævet over enhver tvivl og for mig kun alt for klart, hvordan drengen døde.

Efter min mening er lovens bestemmelse om, at drabsmænd bør straffes, berettiget. For den, der har dræbt ufrivilligt, fortjener at rammes af ulykken mod sin vilje, og hans offer vil få en uretfærdig behandling, hvis han ikke bliver hævnnet. Skaden bliver jo ikke mindre af, at den skyldes et uheld og ikke en bevidst handling.

(8) Den unge mand fortjener ikke at blive frifundet, fordi hans fejl skyldes et ulykkestilfælde. For hvis ulykken er sket uden Guds indgriben, er der tale om en fejltagelse, som den ansvarlige retfærdigvis må bøde for, og hvis det er Guds forbandelse, der rammer gerningsmanden, når han krænker Guderne, er det urigtigt at hindre deres straf i at ske fyldest.

(9) De påstod også, at de ikke fortjener at blive straffet for deres påskønnelsesværdige adfærd. Men har vi fortjent den skæbne, vi ville få, hvis vi straffes med døden, skønt vi ikke på nogen måde står tilbage for dem? Når min modpart påstår, at han er uden skyld, og når han kræver, at ulykken bør ramme den, der har begået fejlen, og ikke skydes over på sagesløse personer, taler han vor sag. For det ville være uretfærdigt, hvis min søn ikke bliver hævnnet, når han er blevet dræbt af denne unge mand, skønt han ikke gjorde sig skyldig i nogen fejl over for noget menneske, og jeg, der i højere grad end min modpart er uden skyld, vil blive skammelig behandlet, hvis I ikke indrømmer mig de rettigheder, som jeg ifølge loven har krav på.

(10) Jeg vil benytte modpartens egne argumenter til at bevise, at den unge mand ikke kan frikendes for fejltagelsen og heller ikke for at have begået uagtsomt manddrab, men at ansvaret i begge tilfælde må være fælles for de to unge mænd: Hvis det er rigtigt at hævde, at drengen tog sit eget liv, fordi han løb ind i skudlinjen i stedet for at holde sig i ro, kan heller ikke den unge mand sige sig fri for beskyldningen, medmindre drengen blev dræbt, mens den unge mand forholdt sig roligt og ikke kastede sit spyd; og hvis de altså er fælles om drabet, har drengen straffet sig selv hårdere end nødvendigt for sin fejltagelse, som han selv blev et offer for. - Han har jo mistet livet. Men er der nogen rimelighed i, at

den unge mand skal gå fri for straf, når han blev drengens med skyldige og fælde i fejlen?

(11) Når forsvarernes egen tale viser, at den unge mand er medskyldig i drabet, ville det være en krænkelse af retfærdigheden og Guderne, hvis I frifinder ham. Vi har jo fået vort liv ødelagt på grund af den fejl, disse mennesker begik, og hvis I dømmes os ansvarlige for drabet, vil den ulykke, som I nedkalder over os, ikke være en forsoning, men en krænkelse af Guderne. Disse mennesker har derimod forvoldt os døden, og hvis I frifinder dem, skønt de krænker Guderne, og ikke forviser dem fra de steder, de ingen ret har til at betræde, vil I ikke vise Guderne respekt. Når I må bære det fulde ansvar for den besmittelse, der rammer alle, bør I vise megen forsigtighed. Hvis I dømmes ham, og forviser ham fra de steder, loven nævner, vil I rense jer for enhver beskyldning. Hvis I frifinder ham, bliver I selv skyldige.

(12) I lovens og Gudernes navn, før ham bort, for at han kan lide sin straf! Få ikke selv del i den besmittelse, der rammer ham! og sørg for, at ulykken dog i det mindste kan føles lettere at bære for os, drengens forældre, der i levende live er blevet lagt i graven af denne unge mand.

D. Duplik

(1) Det er naturligt, at min modpart var for optaget af sin egen anklage til at forstå mit forsvar, men I bør forstå mig i erkendelse af, at vi som parter i sagen lader vor opfattelse farve af vore sympatier; derfor går vi i vore taler naturligvis begge ud fra, at vi har retten på vor side. I bør derimod tage hensyn til Gudernes krav, når I bedømmer kendsgerningerne. Sandheden må jo søges i de taler, vi holder; (2) og hvis jeg har løjet på noget punkt, giver jeg jer ret til at stemple selv det rigtige, jeg har sagt, som uretfærdige påstande. Hvis jeg derimod har sagt sandheden - om end den er subtil og spidsfindig - bør jeres uvilje retfærdigvis ikke rettes mod min tale, men mod drengens handling.

(3) Jeg vil for det første have jer til at forstå, at det ikke er påstande, men beviser, der er afgørende for, om et menneske er morder. Skønt anklageren indrømmer, at alt skete, som vi fortæller det, rejser han tvivl om, hvem drabsmanden er, et spørgsmål som intet andet end selve kendsgerningerne kan kaste lys over.

(4) Han påstår forbitret, at det skader hans søns rygte, hvis han stemples som drabsmand, skønt han hverken kastede spyddet eller tænkte på at gøre det. Han

svarer ikke på det, der bliver sagt; for jeg siger ikke, at drengen kastede spyddet eller ramte sig selv, men derimod, at hans død ikke skyldtes den unge mand, men ham selv, fordi han løb ind i skudlinjen; for han blev jo ikke dræbt, mens han stod stille. Drengens død skyldes altså, at han løb tværs over banen. Hvis han gjorde det, fordi træneren kaldte på ham, må det vel være træneren, der er drabsmanden. Hvis drengen derimod af egen tilskyndelse løb ind i skudlinjen, er han blevet sin egen banemand.

(5)Jeg vil ikke tage noget andet emne op, førend jeg endnu klarere har påvist, hvem af dem der er gerningsmanden. Den unge mand skød ikke ved siden af målet mere end nogen af de andre, der trænede sammen med ham, ej heller skyldes nogen af de handlinger, han anklages for, en fejl fra hans side. Drengen opførte sig derimod ikke på samme måde som de øvrige tilskuere. Nej, han løb ind i skudlinjen, og derfor er det klart, at han selvforskyldt har lidt en værre skæbne end de tilskuere, der holdt sig i ro. Den unge mand ville jo ikke have forset sig mod noget menneske, hvis ingen var løbet ind i hans spyd, og drengen ville ikke være blevet ramt, hvis han var blevet stående sammen med tilskuerne.

(6)Jeg vil forklare jer grunden til, at den unge mand ikke har større andel i drabet end de andre spydkastere: Hvis drengens død skyldtes, at den unge mand kastede sit spyd, må alle de, der trænede sammen med ham, være medvirkende og medskyldige. For når de ikke ramte drengen, er årsagen jo ikke, at de ikke kastede med spyd, men at han ikke løb ud foran nogen af dem, da de kastede. Den unge mand har ikke forfejlet sit kast mere end dem, og han ville ligesom de have undgået at ramme drengen, hvis han var blevet stående sammen med de andre tilskuere.

(7)Det er drengen, der ikke blot har handlet forkert, men også uagtsomt; for hvorledes kunne den unge mand have taget sig i agt for at ramme nogen, når han ikke så nogen løbe over banen? Drengen så derimod dem, der kastede med spyd, og kunne godt have undgået at blive ramt. Han kunne jo bare være blevet stående roligt.

(8)Jeg kan kun billige den lov, anklagerne påberåber sig for det er ret og rimeligt, at loven tvinger den, der har dræbt ufrivilligt, til at lide straf mod sin vilje. Men da den unge mand ikke har ansvaret for fejltagelsen, ville det være uretfærdigt at straffe ham i stedet for den ansvarlige. Det er nok, at han bøder for sine egne fejlgreb. Drengen mistede livet på grund af sin egen fejltagelse og straffede

samtidig sig selv for den fejl, han begik. Når drabsmanden er straffet, er mordet ikke uhævnet, (9)og når morderen har fået sin straf, er det ikke vor frifindelse, men vor domfældelse, der vil tynde på jeres samvittighed. For drengen, der selv bøder for sin fejltagelse, vil ikke kræve, at nogen hævner ham. Hvis derimod den unge mand, skønt fri for skyld, får sit liv ødelagt, vil de, der dømmer ham, langt snarere få samvittighedskvaler.

Hvis vor tale viser, at drengen har dræbt sig selv, har ikke vi, den unge mands forsvarere, men drengens egen handling skylden, (10)og når beviserne ubestrideligt udpeger drengen som drabsmanden, frifinder loven os for beskyldningen samtidig med, at den fælder dom over den, der begik drabet.

Kast os ikke ud i en ulykke, vi ikke fortjener! Lad ikke ønsket om at afhjælpe disse menneskers vanskæbne få jer til at træffe en afgørelse, der strider mod de højere magters! Nej, husk på, at ulykken skete, fordi drengen løb ind i skudlinjen, og frifind os i lovens og Gudernes navn; thi vi er uden skyld i drabet.

Kilde

Hansen, M. H. (1969). Antifons taler. Oversat med indledning og kommentarer. Munksgaard.

Kildetype

Dokumentation i bogværk

Tags

Retstale, Taler fra Antikken (7. årh. fvt. til 6. årh. evt.)

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/antifons-anden-tetralogi-aarstal-ukendt>